

Krigshelten som giftet sin hemmelige sjef

NORSK IDYLL: Tikken og
Max Manus foran sitt deilige
hus på Landøya utenfor Asker.

HJEMMET NR. 31

et seg med

–Jeg tålte ikke Max første gang jeg så ham, sier Ida Nikoline «Tikken» Manus, som snart feirer gullbryllup med storsabotøren. –Han var en ufordragelig primadonna og hissigpropp og ville at alle skulle stå på pinne for ham. Men jeg ga ham svar på tiltale! minnes den munnrappe bergenserinnen som var Max Manus' hemmelige, ukjente sjef.

LJEMMEFRIPORTASJE:
Byørn Benkov

De har holdt sammen i over 50 spennende år nå. Eller som Ida Nikoline «Tikken» Manus sier, varmt og med ettertrykke: –Det har ikke vært én kjedelig dag. I begynnelsen var det ofte nervøse år. Jeg visste ikke om han ville overleve sine halsbrekkende operasjoner. Og det har ofte vært vanskelige år, ofte fryktelig travle år. Men med Max vet man aldri hva dagen kan bringe. Slik var han da jeg traff ham — slik er han fremdeles i dag.

Tikken Manus' blonde hår er blitt grått, og noe tynnere. Smilerynkene — hun smiler og ler, titt og ofte — er blitt litt dypere og noen flere. For både hun og Max har forlenget passert 80 — hun er sågar et halvt år eldre enn ham. Men de klare, blå øynene er like kjappe og skarpe, og de går ikke glipp av mye. Når de glimter, skinner de i kapp med solen ute på den store og utrolig grønne tomten som omgir den vakre et-plansvillan på Landøya utenfor Asker. Skikkelsen er like slank og oppreist i dag — det viser bildene fra den gang.

Max, også i sitt 81. år, går fremdeles lett inn i den gamle battledressen fra krigstiden. Det er blitt sparsommelig med hår på hodet, og ansiktet er blitt «furet, værbitt over vannet». Også hans hode fungerer friskt og raskt — og fremdeles svært så meningsvillig.

–Hodet fungerer ganske godt for oss begge, bekrefter hun, – det er litt verre med min rygg og Max' hals. Men det får man vel ta med seg når man er 81 og har levd et så aktivt liv. Best for ryggen er det selvfølgelig når jeg hver dag svømmer i bassenget i vår

villa på sørlige Lanzarote. På den annen side: norsk vår og sommer vil vi ikke være foruten.

Da Tikken traff Max Manus første gang, var han Norges fremste sabotør og hemmelige agent og Norges svar på James Bond under Den annen verdenskrig. Han bar deknnavnet «Tollef», eller «nr. 12». Men bak, og over ham, sto kallenavn «Tante», hans ukjente og hemmelige sjef — og nærværende kone — Ida Nikoline «Tikken» Lindebrække Bernardes. Hun satt på det engelske konsulatet i Stockholm og var den som sammen med «Onkel», den engelske konsulen Tom Nielsen, koordinerte telegraintrafikken mellom London, Stockholm og Oslo.

▼ TO KRIGSHELTER: Tikken og Max i stuen på Landøya. –Det har vært et spesielt liv, men i hvert fall ikke kjedelig, sier Tikken.

Tante var den som sørget for våpen, ammunisjon og penger. Og ikke minst var det hennes jobb å holde de toffe, norske sabotørene i hendene når de med istykker-skutte nerver kom på perm til den svenske hovedstaden, og behøvde et par forståelsesfulle orer og en trygg skulder.

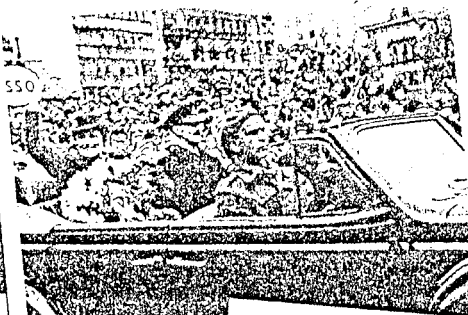
–Whiskyen gjorde nok ofte en bedre jobb, ler Tikken, og har ikke tall på de norske «toffelheltene» hun pakket av sted i drosje eller en fuktig natt på byen, og som ikke klarte å se henne i øynene neste dag.

–Det var vår kjære Tikken som ordnet opp med alt når vi kom til Stockholm, minnes Max Manus. –Når vi skulle tilbake til Norge, og vi måtte ha våpen, ammunisjon og norske penger, var det bare å banke på Tantes dør. Det var dessuten i hennes pengeskap giftpillene lå...

Forste ekteskap

Ida Nikoline Lindebrække, av familie og venner, allerede fra barnsben kalt Tikken, var først gift med en engelskmann, George Bernardes. Like før krigens utbrudd, i 1939, strandet ekteskapet og Tikken reiste til Norge. Men så brøt krigen ut. Shippingmannen George Bernardes ble gjasjonert søni engelsk konsul i Haugesund. Da krigen nådde Norge 9. april 1940, meldte den officersutdannede Bernardes seg til tjeneste hos de engelske styrkene i Åndalsnes.

–Men ulykken var ute. Tyskerne bombet Åndalsnes, og hotellet der Bernardes bodde fikk en fulltreffer. Han ble meget alvorlig såret, fikk store hjerneskader, men over-

ÆREFULLE OPPDRAG: Max Manus kjørte bilen både da kronprins Olav og kon Haakon kom hjem til Norge etter krigen.

—Vi har funnet to paradiser

levde såvidt, og ble overført til sykehus i Oslo.

—Jeg følte selvfølgelig at smålige hensyn måtte legges til side, og at jeg måtte hjelpe min eksmann da dette hendte, husker Tikken. —Han var jo også, tross alt, Lille-Georges far. Det var også min far enig i. Jeg måtte oppsøke selveste Gestapo-sjef Fehmer på Victoria terrasse for å få besøksrett. Det var en uhyggelig følelse. Men etter inderlige bønner, gikk han med på at George, fordi han var en hardt skadet diplomat, ble flyttet til Stockholm, slik at han kunne opereres av den berømte, svenske hjernekirurgen Olivencrona.

—Helt frisk ble George dessverre aldri — han har fått slite med epilepsi resten av sitt liv.

Tikken, som separat, bar fremdeles navnet Bernardes, og kunne derfor med sitt diplomatpass, reise fritt til Sverige. Hun var meget kvalifisert — blant annet både i engelsk og norsk steno-grafi — og ønsket å gjøre nytte for seg. Hun fikk da også jobb umiddelbart hos den engelske konsulen i Stockholm, Tom Nielsen.

Dermed ble Ida Nikoline «Tikken» Lindebrække Bernardes Linge-guttas Tante. Tante oversatte alle agentenes og sabotørernes rapporter til engelsk, og formidlet dem videre til det hemmelige SOE (Special Overseas Executive) i England.

—På mange måter ble hun også en riktig tante for oss alle sammen, sier Max og legger varmt en hånd over Tikkens. —Hennes jobb var på alle måter vanskelig, særlig fordi svenskene til de grader skulle være nøytrale. I tillegg var ikke mange innenfor den svenske statspolisen spesielt norgesvennlige. Dessuten var vi alltid i Sverige på falske navn og papirer.

Første møte

—Jeg tålte ikke Max første gangen jeg så ham, husker Tikken. —Han var en ufordragelig primadonna og hissigpropp, og ville at alle skulle stå på pinne for ham.

—Men han fikk svar på tiltale!

—Ja, hun satte meg grundig på plass, ler Max. —Hun var den eneste jeg hadde ordentlig respekt for — både den gangen og i dag. Og jeg oppdaget at hjertet snurret ekstra hardt hver gang jeg traff henne.

Andre eller tredje gang Max

var over i Sverige, skjedde det uunngeelige:

—Vi oppdaget at vi var blitt forelsket i hverandre, husker Tikken. —Han ga seg jo ikke, og etter hvert hadde jeg oppdaget den myke Max bak det tøffe skinn.

—Vi ble enige om at hvis Max overlevde krigen, skulle vi slå oss sammen. Jeg regnet ikke med å få skilsmisse, så vi ble enige om at vi måtte leve sammen i synd, som man kalte det den gangen.

Det ble en merkelig, men skjønn kjærlighetshistorie som har vart livet ut — hun rundet de 80 et halvt år for Max Manus, den 28. juni i fjor. En kjærlighet med mye dramatik, ikke minst fordi det gjaldt å holde alt hemmelig på den tiden:

—«Onkel», konsul Tom Nielsen, hadde nok en liten fornemmelse, sier Tikken med et smil. —Det var en tøff, men spennende tid. Jeg hadde ikke bare en voldsom arbeidsbyrde, men også en liten sønn, George, fra mitt første ekteskap. Riktig nok var han plassert i barnehage, men krevde tross alt oppmerksomhet fra mor, selv om det var aldri så mye krig. Og hele tiden lå engstelsen for Max og de andre i underbevisstheten.

—Max brukte alltid å spøke med at han, som katten, hadde ni liv. Og jeg brukte å svare at «de har du vel snart brukt opp!»

Tilbake til Norge

En dag var krigen slutt. —Tikken avviklet kontoret i Stockholm, brente alle papirer, kvittet seg med giftpillene, og kunne vende hjem til Norge.

I nærmere et år, inntil alt var blitt fredeligere, og Tikken og Max hadde etablert seg og funnet et sted å bo, tok Tikkens søster Kari

◀ SPANSK IDYLL: Max og Tikken har et vidunderlig sted i Puerto del Carmen på Lanzarote. Her tilbringer de vintersesongen.

seg av lille George. I mellomtiden fikk Tikken sekretærjobb hos den legendariske bokforleggeren Harald Grieg i Gyldendal forlag til hele 700 kroner måneden, som var godt betalt den gangen.

En meget spesiell hendelse fra den tiden, direkte etter fredsfeiringen for femti år siden, står sterkt i Tikkens hukommelse:

—Max hadde fått 10 000 kroner i forskudd for å skrive bok. Det finansierte oppstarten av hans og mitt sivile liv, og han reiste til USA for å skaffe agenturer til det konformaskinfirmaet han hadde begynt å bygge opp. I New York hadde han kjøpt med seg hjem en brystholder til meg. Den gangen var det mangelvare i det krigsherjede Norge.

—Selvfølgelig hadde Max ikke peiling på BH-størrelser, skoggerler Tikken. —Det problemet løste han på sin egen måte.

Max overtar muntert historien: —Jeg visste sann noenlunde hvordan Tikkens bryst passet inn i hånden min. Dette forklarte jeg den vakre, amerikanske ekspeditrisen, og til glad underholdning for alle i butikken, fikk jeg prøve håndgrepet på hennes bryst, mens hun rødmet over hele seg.

—Han bommet nok litt, husker Tikken leende.

Skeptisk mote

Tikken og Max' far, original som han var, gikk virkelig godt sammen. Han bodde i en liten hytte i Lærdal, levde kun for friluftslivet, og drev bare med sitt livs store hobbyer, fiske og jakt.

Tikkens far, Bergens-mannen og fylkesmann i Hordaland, Gjert Lindebrække, var ganske skeptisk:

—Han bemerket på sin sindige måte at «om Max Manus er en god sabotør, behøver det ikke å bety at han blir en god ektemann,» ler Tikken. —Men fars hjerte ble vunnet da han fikk en svær koffert full av gode drikkevarer og tobakk fra Max' første amerikareise inn på kontoret sitt. Slikt var på den tiden umulig å oppdrive, selv om man var fylkesmann, og de to fikk snart et godt og nært forhold som varte til fars død.

Hverdagen begynner

Max Manus slo seg sammen med faren til en av sine venner, Sophus Clausen, og startet kontor-maskinfirmaet Clausen & Manus. Tikken ble fulltids sekretær, og Max' gamle klassekamerat, nabo og medsabotør, Kolbein Lauring, var verksmester. *Norges* Clausen-familien hadde et

OSLO-GJENGEN FEIRES. Etter krigen ble de som var igjen av den såkalte Oslo-gjengen fellet. Foran Tikken, med kodenavn «Mette», den nåværende Jofen Bok, fra venstre Erlend Rasmussen, Max Manus, William Houliher, Martin Olsen og Gunnar «Klakan» Sønstebj.

landsted på Landøya i Asker, 18 kilometer fra Oslo, som den gangen var så godt som på landet. Ingen i Clausen-familien hadde noen interesse av stedet, og Tikken og Max fikk kjøpt det av Erstatningsdirektoratet for alminnelig takst. Og der bor de fremdeles.

– Det var en vidunderlig tid. Vi var unge, glade i hverandre, og fylt av gøpahunnor, og hadde medvind hele tiden, både privat og i firmaet. Det var også en meget hektisk, sosial tid for oss. På grunn av Max' rolle under krigen, hadde vi fått en meget stor omgangskrets, og på en eller annen måte kommet inn i sirkelen rundt den amerikanske og engelske ambassaden samt øvrige diplomatiske kretser.

– Jeg hadde faktisk slått meg til ro med at jeg ikke ville få skilsmisse fra George, så vi regnet med å måtte leve i synd resten av våre liv. Men det var OK, det, selv om man den gangen så annerledes på samboerskap enn i våre dager. Men vi elsket hverandre, og det var i grunnen det eneste som betydde noe. Selvfølgelig ønsket vi oss flere barn utover min lille sønn fra det forrige ekteskapet, George, som hadde hatt en paradisisk tid hos min søster i Hardanger.

Så skjedde underet: Tikken fikk skilsmisse og Max og hun kunne gifte seg.

– Bryllupet kom meget bardus på meg. Max ringte plutselig hjem og sa at om jeg skyndte meg, kunne jeg rekke bussen og komme inn til byfogd Gram, og så kunne vi gifte oss. Max' partner Sophus Clausen og hans kone Betty var forlovere. Byfogd Gram, faren til Max' beste venn og trofaste våpendrager Gregers, som ble drept av tyskerne i krigens siste dager, var smilende blid og glad på våre vegne. Etterpå gikk vi på restaurant Telle og feiret et enkelt og impulsivt bryllup.

Vår sønn, Lille-Max, blir født

Tikken og Max var nå blitt lykkelige gift, og ventet på at Tikken skulle føde deres sønn, Lille-Max.

– Jeg kan den dag i dag se henne for meg, der hun kom gående fra doktoren på veien inn til vårt hus, husker Max. – Veien var 30–40

◀ GOD MOR: Tikken med barna Mette og Lille-Max.

meter lang og kramset med ripsbusker. Jeg gikk henne i møte og så straks at noe var galt. «Tror du ikke den drittguten har snudd seg!» var alt hun sa. Hun tok det fint, slik hun har tatt alt her i livet.

Nå skulle Max oppleve å bli far. – På Landøya i Asker bodde vi praktisk talt på landet, forteller han. – Gjennom Erstatningsdirektoratet kjøpte jeg en Mercedes 220 kabriolet, som sannsynligvis hadde tilhørt en eller annen tysker.

For ikke å risikere noe når tiden kom og Max måtte kjøre Tikken til sykehus for å føde, hadde han sjekket alt som kunne gå feil. Han hadde to reserveløst og jekk, alle mulige forskjellige reservedeler og ekstra plugg, og hadde gått over motoren for å se at alt var i orden.

– Jeg ville ikke ta noen sjanser!

– Natt til 12. september vekket jeg Max, forteller Tikken, – og i samme øyeblikk for det gjennom ham: bensin! Det hadde han glemt! Jeg hadde veer, og nå hastet det. Og Max, den idioten, hadde glemt det viktigste: bensin til bilen.

Det var kun én ting å gjøre og det var å få tak i bensin på en eller annen måte. Alle bensinstasjoner var selvfølgelig stengt på den tiden av døgnet. Nede på Nesbru, knappe kilometeren fra deres hjem, hadde busselskapet en garasje og utenfor en bensinpumpe. Max brøt opp bensin-pumpen og fikk fylt bensin. Så var det hjem og hente Tikken, som var parat, og så bar det i full fart til Kvinneklubben.

Max dro hjem igjen, og da han kjørte forbi busstasjonen, så han at det var folk rundt bensinpumpen som han hadde brutt opp.

– Som så mange andre på den tiden visste de hvem jeg var, og da jeg fortalte hvorfor jeg hadde brutt opp pumpen, tilga de meg min «forbrytelse». Jeg fikk ikke engang lov til å betale for bensinen!

Hjemme kimte telefonen.

– Antagelig forsto Lille-Max selv at det kunne bli en komplisert fødsel: Da det begynte å bli alvor, snudde han seg igjen, og det ble takk og lov en normal fødsel.

De døpte ham Max Mikael, eller Lille-Max som han blir kalt. Han er i dag lektor i Nordland. Ett og et halvt år senere kom Mette. Hun også ble lærer, men arbeider i dag som yrkesveileder, og deler med sin mann og to barn generasjonsboligen på den store Landøya-tomten. Da Max pensjonerte seg i 70-årene, overtok storebror George, Tikkens sønn fra det første ekteskapet, Max' firma.

Paradis på Lanzarote

I 1969 bygde familien sitt lille sørlige paradis, «Soria Moria», i Puerto del Carmen på Lanzarote.

– Da fantes det praktisk talt ingen andre hus omkring og ingen turisme, husker Tikken. – I dag går både husbygging og turisme blomstrende, og vi moter stadig vekk nordmenn som vil fotograferes sammen med Max.

I dag deler de to 80-åringene sitt liv mellom villaen på Landøya og «Soria Moria». Familie og venner drypper stadig innom, og her har Max arbeidet på sin siste biografi, som nettopp kom ut i forbindelse med Frigjøringsjubileet. Hans første to bøker, «Det vil helst gå godt» og «Nå blir det alvor», som kom ut i 1945 og 1946, var suksesser, og med over

▲ KRIGSMINNE: Max Manus med et livbelte fra det tyske fangetransportskipet «Donau», hvis endelikt Max Manus var ansvarlig for. (SCAN-foto)

300 000 i opplag, Norges mest solgte bøker noen gang. Den siste boken selger nå som varmt hvetebrød.

– Selvfølgelig har ikke alt vært like lett, sier Tikken alvorlig og ser bort på Max mens hun klemmer hans hånd. – I 70-årene, da hans firma var på toppen og et sant kontormaskinsjuppium, trakk Max seg tilbake fra forretningslivet.

– Det ga ham altfor god tid til å tenke. Hans ungdom og krigstiden, både den under Vinterkrigen i Finland samt Den annen verdenskrig, som begynte samme dag Max ble dimittert i Finland, er blitt en vanskelig og tung del av hans netter.

– Arbeidet med boken har ytterligere vekket til liv gamle minner, og det er i dag ikke én natt hvor Max ikke vakner opp i svette på grunn av mareritt. Det er det dessverre ikke noe vi kan gjøre noe med.

– Jeg forsøker å hjelpe ham så godt jeg kan, men minnene sitter for godt i.

– I mine verste perioder med mareritt har jeg forsøkt alt, innrømmer Max. – Jeg har forsøkt å dempe smertene både med alkohol og piller, men ingenting hjelper.

– Vi har holdt sammen i over 50 år nå, legger Tikken til, vi har vidunderlige barn og barnebarn, et praktfullt hjem her på Landøya og et sant paradis på Lanzarote, og har vært på det tørre.

– Vi skal nok fint klare de årene vi har igjen, sier hun og legger armene rundt den gamle krigshelten. Og legger spøkefullt til:

– Blir han for vanskelig, tar jeg bare frem den gamle, bergenske sjefstønen, og da mykner selv den tøffeste krigsagent. For innerst inne er Max en meget myk mann. ♦